

Shyama

NEWSLETTER

Indira Gandhi

Shayi Shanani N Sen

Prat madang dep rawt jat wa ai hte maren, rap ra ai lam nnga kahtet kamawt gali galaw kyin dut yak hkak ai lam ni hte kanyi kanga byin taw nga ai Mungkan hta, myu shayi madang gaw, ka ang hkup jan nga taw sai.

Ngwi pyaw sim sa ai Mungkan bai byin wa lu na matu, gawgap ai hta myu shayi ni a galaw lu ai atsam gaw, grai ahkyak la nga ai.

Dai ni na Mungkan kaw myu shayi madang grau law ai hte maren, bungli mung grau law dik galaw nga ma ai. Raitim myu shayi ni galaw ai lam ni gaw n dan n leng sha rai taw nga ai.

Ginhka hkrum ai hte dip tawn hkrum ai lam ni hpe lu hparan yang sha, myu shayi ni a madu galaw lu ai ahkang hte galaw lu ai atsam ni rawt jat wa lu na hku rai nga ai.

Dai ginhka hkrum ai lam kaw na lawt lu na matu hte, madu a galaw lu ai ahkang lu na matu, myu shayi ni hta, mung masa lam, sut masa lam, shinggyim masha ni hpe akyu jaw ai myit jasat hpaji hparat, sha wang myit kaba hte kung kyang ai lam ni nga ra nga ai.

Dai rai nna, anhte myu shayi ni grai shakut shaja ra ai majaw, anhte KWAT ni jut mi hku nna sha hpyi garum lu na matu, myu shayi hte myu shadang sha ni n-ginhka hkat ai sha rau chye ganawn let, ra ai bungli ni hpe chye chyawm galaw hparan mat wa lu na matu, myu shayi hte myu shadang sha ni hpe rau Intern jawm sharin ya mat wa ga ai.

Dai hta n-ga maigan mungdan de bungli sa galaw na pru sa wa ai Jinghpaw Wunpawng myu sha ni ru yak jam jau hkrum ai ni hpe dang di ai made garum la lu na matu yaw shada let, KWAT kaw nna, “Migrant Program” hpe hpaw tawn let, garum shingtau la nga saga ai.

Anhte Jinghpaw Wunpawng amyua sha ni yawng myit hkrum ra ai ngu ai hpe madung dat let, gahkyin gumdin hkawm sa wa ga.

Lahtaw Nang Yin
Editor
Shayi Shanani Newsletter
Kachin Women’s Association Thailand.

KWAT Intern Zau Di Lawn hte hkrum shaga ai lam

- (1) Hpa yaw shada lam the KWAT Internship hta sa lung lawm ai rai?

Tinang mungdan, tinang myu sha a matu dang di dang dep ai made tang du hkra ap nawng lu na lam hta n'dai KWAT Internship program kaw na machye machyang hpaji ningmu ni lu la lu na hpe myit mada let sa lung lawm ai.

- (2) Myen Mungdan kata e nga lai wa ai ten ladaw the ya KWAT Internship sa lung ngut ai hpang, Na hkum nang hpa nig alai shai mat ai na a ning mu ni?

KWAT Internship rai n lung shi yang na aten ladaw laman Myen mungdan kata nga ai ten masha langai a ahkaw ahkang lam, mung masa lam yan, Asuya langai a up hkang ladat hkrang ni, UN, EU a lam ni, Constitution Law hte seng ai lam ni hpe n na ga n chye ai sha nga shalai kau sai.

N'dai Internship program hta shang lawm lung la lu ai majaw rights a lam, UN, EU, ASIAN a lam ni hpe mung chye la lu ai hta sha n ga Law hte seng ai lam ni mung hkaja la lu ai majaw jaw ai lam ni myu sha lam yan hta gwi gwi tsap gwi galaw gwi wa ai. Dai hta n ga buga bawng ring lam (Sut masa, hkam ja lam, mung masa) ni hpe law law galaw ra nga ai ngu mu mada wa ai.

Machye machyang mahkrum madup n nan ni hte Myu sha lam yan hta grau grau ap nawng mayu ai myit ni rawng wa ai.

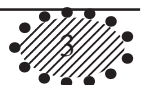
Mai gan mungdan ni hte anhte mungdan hpe shingdaw yu ai shaloi (up hkang ladat, tara ni, sut masa, mung masa, hpaji machye machyang, hkamja lam hte seng ai ni, nga sat nga sa madang, myit masa ni) grai shai la ai hpe mu mada lu ai.

Lai wa sai ten ni na myit ai sawn ai lam ni hte ya internship lung la ngut ai hpang na myit sawn ai lam ni galai shai wa ai. Magam bungli lam hta grau masan sa wa ai hpe mu mada ai.

- (3) Shawng lam de amyua sha matu galaw sa wa mayu ai Yaw shada lam Pandung? Hpa ni lu galaw ya taw sai rai?

Tinang hkaja la lu ai hpaji machye machyang ni hte myu sha bawng ring rawt jat lam magam bungli ni hta shang lawm na yaw shada da nngai. KWAT Internship kaw na hkaja sharin la lu ai issues ni hpe buga ramma ni hpang de (tinggyen, wu hpung hku) ginlen ya lu sai. Ya yang KDG kaw myu sha lam yang hte seng ai magam bungli hta lit hkam hku shang tsap gun hpai nga lu sai.

Zau Di Lawn

KWAT Intern Tu Li hte hkrum shaga ai lam

- (1) Hpa yaw shada ai lam hte KWAT Internship hta sa lung lawm ai rai?

Myen mung kata n lu la mai ai hpaji ni hpe sharin hka ja la lu na matu hte chye la lu ai hpaji ni hpe Myu sha shinggyim uhpung uhpawng kata Myu sha ni a rawt galu gaba lam hta akyu jashawn jai lang lu na matu yaw shada ai .

- (2) Myen Mungdan kata e nga lai wa ai ten ladaw hte ya KWAT Internship sa lung ngut ai hpang, Na hkum nang hpa ni galai shai mat wa ai, na a ning mu ni hpe tsun dan rit.

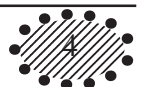
Ta tut magam bungli hta laja lana galai shai ai lam nnga tim, myit masa hte myit sawn sumru ai lam hta gaw, tinang shinggyim uhpung uhpawng hta loi jan nna tsaw wa sai ngu mu mada ai .

- (3) Shawng lam de amyua sha ni a matu galaw sa wa mayu ai Yaw shada ai Pandung? Hpa matut galaw na myit da ai kun?

Jinghpaw Wunpawng amyua sha ni yawng bawng ring rawt jat ai hte ngwi pyaw sim sa ai shinggyim uhpung uhpawng hpe, lu gaw sharawt shagrin da lu na matu yaw shada ai.

Myu sha ni a matu ta tut hkrang shapraw galaw ya lu ai lam hpa rai nnga shi ai. Myu sha ni a bawng ring rawt jat lam a matu ladat shaw masing masa gran shapraw lu na matu shakut nga ai .

Tu Li

KWAT Intern Isak hte hkrum shaga ai lam

- (1) Hpa yaw shada lam hte KWAT Internship hta sa lung lawm ai rai?

Ndai KWAT Internship program kaw na, machye machyang hpaji ningmu ni lu la nhtawm, tinang mungdan, tinang myu sha a matu dang di dang dep ai made tang du hkra ap nawng lu na hpe myit mada let sa lung lawm ai re.

- (2) Myen Mungdan kata e nga lai wa ai ten ladaw hte ya KWAT Internship sa lung ngut ai hpang, Na hkum nang hpa ni galai shai mat ai, na ning mu ni hpe tsun dan yu rit.

KWAT Internship rai n lung shi yang na aten ladaw laman Myen mungdan kata nga ai ten hta, masha langai a ahkaw ahkang lam, mung masa lam yan, Asuya langai a up hkang ladat hkrang ni, UN, EU a lam ni, Constitution Law hte seng ai lam ni hpe n na ga n chye ai sha nga shalai kau sai.

Ndai Internship program hta shang lawm lung la lu ai majaw, rights a lam, UN, EU, ASIAN a lam ni hpe mung chye la lu ai hta sha n-ga Law hte seng ai lam ni mung hkaja la lu ai majaw, jaw ai myu sha lam yan ni hta gwi gwi tsap gwi galaw gwi wa ai.

Dai hta n-ga buga bawng ring lam (Sut masa, hkam ja lam, mung masa) ni hpe law law galaw ra nga ai ngu mu mada wa ai.

Machye machyang mahkrum madup nnan ni hte Myu sha lam yan hta grau grau ap nawng mayu ai myit ni rawng wa ai.

Maigan mungdan ni hte anhte a mungdan hpe shingdaw yu ai shaloi (up hkang ladat, Tara ni, Sut masa, Mung masa, Hpaji machye machyang, Hkamja lam hte seng ai ni, Nga sat nga sa madang, Myit masa ni) grai shai la ai hpe mu mada lu ai.

Lai wa sai ten ni na myit ai sawn ai lam ni hte, ya Internship lung la ngut ai hpang na myit sawn ai lam ni galai shai wa ai. Magam bungli lam hta grau masan sa wa ai hpe mu mada ai.

- (3) Shawng lam de amysha a matu galaw sa wa mayu ai Yaw shada lam Pandung? Ya hpa ni lu galaw mat wa sai kun?

Tinang hkaja la lu ai hpaji machye machyang ni hte, myu sha bawng ring rawt jat lam magam bungli ni hta shang lawm na yaw shada da nngai. KWAT Internship kaw na hkaja sharin la lu ai issues ni hpe, buga ramma ni hpang de (ding hkrai hku, uhpung hku) ginlen ya lu sai. Ya yang KDG kaw, myu sha lam yang hte seng ai magam bungli hta lit hkam hku shang tsap gun hpai nga lu sai.

Isak

လွမ်းမိတယ်လန်ဒန်

ကျမတို့စီးနင်းလိုက်ပါလာခဲ့တဲ့ လေယာဉ်ဟာ လန်ဒန်မြို့ကို ချဉ်းကပ်နေပါပြီဆိုတဲ့ ကြေငြာမှု ကြောင့် အော် လန်ဒန်မြို့ တောင်ရောက်တော့မှာပါလားဆိုတဲ့ အသိစိတ်နဲ့အတူ ရင်ခုန်နေခဲ့ မိတယ်။ ဘယ်တော့မှ မရောက်ဖူးတဲ့အတွက်ကြောင့် လေဆိပ်ရောက်တော့ အတိုင်းမသိ ပျော်ရွှင် ခဲ့တယ်။ (၁၁) ရက်တာလေ့လာရေးခရီးစဉ်သာဖြစ်ပေမဲ့ ကျမတို့ ယူဆောင်ခဲ့တဲ့ပစ္စည်း အတော် များပါတယ်။ ဘာကြောင့်လဲဆိုတော့ ဆောင်းရာသီဖြစ်တဲ့အတွက် အင်္ကျီထူတွေသယ်ခဲ့ရတယ်။ ပြီးတော့ဖြန့်ဝေရမယ့် စာအုပ်တွေပါယူခဲ့ရတော့ လက်ဆွဲအိပ် အပြည့်ပါဘဲ။ အဖွဲ့အစည်း ၆ ဖွဲ့ကရွေးချယ်ခံရတဲ့သူ ၆ဦး ပြီးတော့ ကျမတို့အဖွဲ့အတွက် ပိုက်လုပ်ပေးမဲ့သူ ၁ဦးနဲ့ဆို အားလုံး ဂျဦး ပါ။ ဒီခရီးစဉ်ကို **Volunteer Service Oversea (VSO)** ထိုင်းအခြေစိုက်မှ ကမကထလုပ်ပြီး ဦးဆောင်ဦးရွက်ပြု ခဲ့ပါတယ်။

ကျမတို့ကိုလာကြိုတဲ့ **Taxi** သမားနဲ့တွေ့ပြီး လေဆိပ်အဆောက်အအုံရဲ့ အပြင်ထွက်လိုက်တဲ့ အချိန်မှာတော့ အေးစိမ့်တဲ့ လန်ဒန်မှ ကြိုဆိုခဲ့ပါတယ်။ ကျမတို့ရောက်တဲ့ နေ့မှာအပူချိန်ဟာ ၄ဒီဂရီစင်တီဂရိတ်ပါ။ ကျမတို့တည်းခိုရမယ့်နေရာ **Putney** ရောက်တော့ပစ္စည်းတွေချပြီး ခဏ အနားယူခဲ့ကြတယ်။ ပြီးတော့ နေ့လယ်စာထွက်စားကြတယ်။ ကအညနပ ဟာချစ်စရာ ကောင်းပြီး တိတ်ဆိတ်တဲ့ရပ်ကွက်လို့ပြောရမယ်။ နေ့လယ်စာစားပြီးနောက် ကျမတို့အဖွဲ့ နှစ်ပတ်တာ အတွင်း လုပ်ဆောင်သွားမယ့် အစီအစဉ်အသေးစိတ် ဆွေးနွေးခဲ့ကြတယ်။

Study Tour ရဲ့ ပထမအပတ်ကို **VSO & Hk;rSm Workshop** လုပ်တယ်။ အဖွဲ့ဝင်တွေကို ကျမတို့ အကြောင်း ပြောခြင်းအားဖြင့် ကုန်စေခဲ့ပြီး၊ ဒုတိယအပတ်မှာတော့ **Burma Campaign UK** မှဦးဆောင်ပြီး **UK** ရဲ့ အရေးပါတဲ့ လူကြီးတွေနဲ့တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုပြုလုပ်ခဲ့တယ်။ နေရမယ့်ရက်က သိပ်မများတော့ ဘုန်းအညါ က တနေ့မှာအနည်းဆုံး ၄ခုလောက် ရှိပါတယ်။ ကျမတို့တွေ့ဆုံခဲ့တဲ့ လူကြီးတွေက နိုင်ငံခြားဝန်ကြီး **Ivan Lewis (Labor Party)**၊ အတိုက်အခံပါတီ (**Conservative Party**) ရဲ့ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး **Keith Simpson/ Conservative Party** ရဲ့ အဖွဲ့ဝင် **Tony Baldry**၊ နောက်ပြီးပါလီမန်ရဲ့ ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူ **John Bercow** တို့ဖြစ်တယ်။

ကျမတို့ပါလီမန် အဆောက်အအုံထဲကို လေ့လာရေး သွားဖြစ်ခဲ့ကြသေးတယ်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ဟာ မျက်နှာချင်းဆိုင်ရှိတယ်။ အထက်လွှတ်တော်က အသုံးအဆောင်ပွင့် ထိုင်ခုံကအစ ကော်ဇောအဆုံး အနီရောင်သုံးတယ်။ ပြီးတော့ အပြင်အဆင်က နန်းဆန်တယ်။ တော်တော်လေး ခမ်းနားပြီးလှပါတယ်။ အောက်လွှတ်တော်ကျတော့ အစိမ်းရောင်သုံးပြီး အပြင်အဆင်ကျတော့ ယခုခေတ်ပုံစံဆိုပေမဲ့ရိုးရိုးလေးပါဘဲ။ နောက်ပြီး **All Party Parliamentary Group for Democracy in Bumra** မှာလည်း ကျမတို့အဖွဲ့ တစ်ဦး ၅-၇ မိနစ်စီ စကားပြောခွင့် ရခဲ့တယ်။ ဒီအဖွဲ့က မြန်မာ့အရေးကို စိတ်ဝင်စားတဲ့ ပါတီအဖွဲ့ဝင်တွေ စုဝေးပြီး မြန်မာ့ဒီမိုကရေစီ အရေးကို ဆွေးနွေးကြပါတယ်။

ကျမတို့လန်ဒန်ရောက်တဲ့ အချိန်မှာ တော်တော်လေးအေးနေသေးတော့ ကျမတို့ယူလာတဲ့ အနွေးထည်နဲ့ မလုံလောက်ခဲ့ဘူး။ ကျမတို့ဂိုက်က **VSO** ရုံးမှာ အလုပ်လုပ်တဲ့လူတွေဆီက အဝတ် တွေ ငှားရတာအတော်လေး ခက်ခဲ့ပါတယ်။ အဓိကတော့ ကျမတို့ အမျိုးသမီးတွေအတွက်ပါ။ ငှားလို့ရလာတဲ့ အနွေးထည်တွေက ကျမတို့ ၆ ဦးအတွက်လောက်ငှမမှမရှိပေမဲ့ အနွေးခါတ် တစ်ခုတည်း ရခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ကျမတို့အမျိုးသမီးတွေကျတော့ ပါလာတဲ့အနွေးထည်တွေကို မျှဝေဝတ်ရင်းလန်ဒန်ရဲ့အအေးဒဏ်ကို အတူတကွတွန်းလှန်ခဲ့ကြတယ်။

လန်ဒန်ရောက်စမှာတော့ ဥရောပ အစားအစာနဲ့သာ နှစ်ပါးသွားခဲ့ရလို့ ကျမတော့ ထမင်းကို အတော်လေးလွမ်းလာမိတယ်။ ပုံသေမနက်စာ (**Cereal**) လည်း ကျမတို့မဆွဲဆောင်နိုင်တော့ဘူး။ လန်ဒန်မှာလူကြိုက်များတဲ့ **Fish & Chips** ကိုလည်းအာရုံမပြုနိုင်တော့ဘူး။ တညနေတော့ ကျမ သူငယ်ချင်းရဲ့ ယောက်မက သူမအိမ်မှာညစာဖိတ်ကျွေးခဲ့တယ်။ ကျမတို့အုပ်စုသူမချက်ထားတဲ့ မုန့်ဟင်းခါး တထပ်စားပြီးနောက် ငါးပိချက်၊ ကြက်သားနဲ့အာလူးချက်၊ အချဉ်ဟင်းနဲ့ ထမင်း ပြန်စားကြတယ်။ ထမင်းနဲ့ဝေးကွာခဲ့တဲ့ရက်မနည်းတော့ အားလုံးက တဦးနဲ့တဦး စကားတောင်မပြောနိုင် ခေါင်းမဖော်တမ်းစားကြတယ်။ အဲ့ဒီနေ့တော့ ကျမတို့အဖွဲ့ ထမင်းစားရလို့ အတော်လေးကျေနပ်ခဲ့တယ်။ ထမင်းစားရလို့တော်တော်လေး အားပြန်ပြည့်လာသလိုခံစားရတယ်။ ထမင်းရဲ့ အလွန်ကြီးမားတဲ့ တန်ဖိုးကို အနောက်နိုင်ငံရောက်မှဘဲ ပိုပြီးနားလည်မိခဲ့ တယ်။

တရုတ်ရဲ့ကြီးစိုးမှုကို မလိုလားပေမဲ့ လန်ဒန်ရောက်တော့ တရုတ်ထမင်းဆိုင်နဲ့ မလွတ်ကင်းခဲ့ပါဘူး။ **Tour** တလျှောက် တရုတ်ထမင်းဆိုင်မှာ ၂ ခေါက်သွားစားမိကြသေးတယ်။ လန်ဒန်ရောက်တုန်း ရောက်ခိုက် ကျမတို့တစ်စု တဦးတည်း ဝယ်ယူခဲ့ကြတယ်။ သူငယ်ချင်းအတွက် အမှတ်တရပစ္စည်းလေး ဝယ်သွားမယ်ဆိုပြီး လက်ဆောင်ပွဲလေးတိုင်းတို့ ဆိုင်တွေထဲ လိုက်ကြည့် ကြတယ်။ ကိုရွှေတရုတ်ကြီးရဲ့ ကြီးစိုးချက်ကတော့ ပြောကိုမပြောချင်ဘူး။ ကိုင်လိုက်တဲ့ပစ္စည်း တိုင်းက **Made in China** တဲ့ ကဲကြည့်လေ။

လန်ဒန်ရောက်တော့ ကျမရဲ့ မဟာရည်မှန်းချက် ၂ ခုကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ဖို့ အခွင့်ကောင်းစောင့်ခဲ့တယ်။ ရည်မှန်းချက် ၁ခုကိုတော့ လန်ဒန်ရောက်ပြီး သုံးရက်မြောက်နေ့မှာ စတင်အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခဲ့တယ်။ ဘာလဲဆိုတော့ ဘတ်စ်ကား နီနီလေးရယ်၊ ဖုံးရုံနီနီ လေးရယ်နဲ့ အမှတ်တရခါတ်ပုံရိုက်မယ်ဆိုတာပါဘဲ။ ဒုတိယရည်မှန်းချက်ကျတော့ အားလပ်ချိန် သိပ်မရှိတာကြောင့် ၆ ရက်မြောက်နေ့မှ အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခဲ့တယ်။ လန်ဒန်မှာရှိတဲ့ တံတားတခု (**Tower Bridge**) ဟာခေါက်လို့ရတယ်လို့ ကြားဖူးတဲ့ အချိန်ကတည်းက ကြည့် ချင်တဲ့ ဤစိတ်ကူးနဲ့ ရူးသွပ်နေခဲ့တာ၊ အခုတော့ အဲ့ဒီစိတ်ကူးကို လက်တွေ့အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခဲ့ပါပြီ။ ဒါပေမဲ့ အဲ့ဒီနေ့မိုးကျလို့ တံတားပေါ် လမ်းလျှောက်ခွင့်မကြုံခဲ့ရဘူး။ အနားကဘဲ အမှတ်တရခါတ်ပုံရိုက်ခဲ့ပါတယ်။ စိတ်ထဲမှာတော့ နောက်တစ်ခေါက် လန်ဒန်ရောက်လို့ကတော့ ဒီတံတားပေါ်မှာ တညနေလုံးလမ်းလာလျှောက်ကစားပစ်မယ်လို့ တေးထားလိုက်တယ်။

ကျမတို့လန်ဒန်ရောက်တဲ့အချိန်မှာ ရှားရှားပါးပါး အားလပ်ရက်တစ်ရက်ရှိခဲ့တယ်။ **Schedule** အရတော့ နေ့တဝက် တည်းရတာပါ။ **Euro Burma Network meeting** က စနေကနေ တနင်္ဂနွေ နေ့တဝက်ထိရှိတယ်။ ဒါပေမဲ့ စနေနေ့မှာတင် ဆုံးဖြတ်ချက်ကျသွားလို့ ကျမတို့ အားလပ်ချိန် ပိုရခဲ့တယ်။ သတိရမိသေးတယ် အဲဒီနေ့လျှောက်လည်ခဲ့ကြတာ ခြေထောက်တောင် **Massage** လုပ်ယူရတဲ့အထိ။ အဲ့ဒါတောင်အမှတ်မရှိ ညနေ၉ နာရီနောက်ပိုင်း အားလပ်ချိန်မှာ လျှောက် လည်ကြတာ သန်းခေါင်ကျော်တဲ့အထိဘဲ။

လန်ဒန်ကိုအမှတ်အရဆုံး တစ်ခုက မြေအောက် ရထားမှာ ကျမတို့ လူစုကွဲသွားလို့ စက်လှေကားမှာ တက်လိုက်၊ ဆင်းလိုက်နဲ့ အချင်းချင်း ရှာပုံတော်ဖွင့်ခဲ့ကြတာ၊ ရှာတွေ တော့ဝမ်းသာ လုံးကြီးဆိုပြီး ပတ်ဝန်းကျင်ကို ဂရုမစိုက် အားဘဲ အော်ဟစ်ခဲ့ ကြတာလေးတွေ။ ကျမတို့အဖွဲ့ တွေ မမောမပမ်းလုပ်နိုင်တာက ရောက်တဲ့နေရာ တိုင်းမှာ ဓါတ်ပုံရိုက်တာပါ။ ဘယ်လောက်ဘဲ ပင်ပန်းနေပါစေ ကင်မရာ ချိန်လိုက်ရင် တက်ကြွလန်းဆန်းတဲ့ မျက်နှာနဲ့ဘဲ။ ကင်မရာအဆင်မသင့်သေးပေမဲ့ ကင်မရာရှေ့မှာ အနစ်နာခံပြီး ပို့စ်လုပ်ပေးမဲ့သူက အလှအယက်ဘဲ။

ခရီးစဉ်က ခဏလေးသာဆိုပေမဲ့ ကျမရင်ထဲမှာ လန်ဒန်ကို လွမ်းဆွတ်မိတာက အရမ်းဘဲ။ ခရီးစဉ်မှာ သင်ယူမှတ်သားလေ့လာခဲ့တာတွေတော့ အများအပြားပါဘဲ။ လူနေမှုအဆင့်အတန်း မြင့်မားမှု၊ လူသားအချင်းချင်း အဆင့်အတန်းခွဲခြားမှုမရှိတာ၊ ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုကင်းမဲ့တာ၊ အမျိုးသမီးပေမဲ့ လုံခြုံစိတ်ချစွာသွားလာလို့ရတာ၊ အစိုးရရဲ့ ပြည်သူလူထုကောင်းကျိုးကိုရှေ့ရှုမှု စတာလေးတွေကို အလွန်ပင်အားကျမိခဲ့တယ်။ ကျမတို့ နိုင်ငံလည်း ထိုနိုင်ငံမျိုး ကဲ့သို့ တရားမျှတသော၊ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုကင်းသည့်၊ လူသားချင်း စာနာထောက်ထားသော နိုင်ငံအဖြစ် အမြန်ပြောင်းလဲဖို့တောင်းဆိုခြင်းရင်း။

Panglai Hkrudu

CHYE NA LA LU AI YA TEN NA KIO A MUNG MASA JASAT

2004 ning May shata kaw nna, Munghpawm Myanmar Mungdan a mung up gaw da ai Tara hpe ka sa wa lu na matu 1996 ning hta dawn jahkring tawn ai National Convention hpe kalang bai galaw na re lam ndau dat ai shani kaw nna, Tara ai mahkrun masa hta tsun shaga lu na re ngu nna, kam myit n tawn da ai.

Rai ti mung, n tara na re ngu ai hpe chyu sha myit mung n mai nga ai. Jinghpaw Wunpawng amysha ni a lu la ging ai ahkaw ahkang hpe Tara upadi shangwang kata kaw nna, kalang mi daram sha gaw, KIO hku nna tsun shaga lu ra ai nga ai. Dai lam gaw 1994 ning, February (24) ya shani gap hkat jahkring ai a yaw shada lam langai mi mung rai nga ai ngu mu mada ai.

Ndai zawn tara shang wang kata hta shang tsap bawng ban jahta sa wa na matu SPDC kaw nna ahkaw ahkang hpaw ya ai hte KIO Ginjaw gaw dat kasa hpung hpaw la nna, NC zuphpawng shanglawm lai wa masai. Rai ti mung, KIO a ra sharawng ai lam hta NC garai n hpang shi yang.

- Laiwa sai 1990 ning Ralata poi dang da ai Mung masa Pati ni a dat kasa ni
- SPDC Asuya kaw nna lata san da ai dat kasa salang ni
- Amyu sha rawt malan hpung ni a dat kasa ni

Ndai zawn man masum shang lawm nna, bawng ban sa wa lu na matu, Myen Hpyen Asuya hte NLD hpe laika hte shadut ai lam galaw sai hpe chye lu ai. Simsa lam la da lu sai Amyu sha Rawt Malan Hpung ni a dat kasa ni yawng gaw, lahta de na man masum dat kasa hpung ni shang lawm let, Nyawng Na Pin NC Zuphpawng hpe grai hkrak ai hku glaw lu na matu myit mada lai wa masai hpe na chye lu ai.

Dai raiyang, Amyu Sha Rawt Malan Hpung ni a dat kasa ni myit mada da ai hku n byin mat wa ai hta n-ga, NC zuphpawng kata hta mung, shawng na ning gam hta shagrin da lu sai, Daw 104 masa lam ni hpe gram sharai na matu mung, n mai byin mat wa sai.

NC kata e mung, wang lu wang lang bawng ban tsun jahta dang rang lu ai ahkaw ahkang n nga mat sai. Shing re ai majaw, NMSP hku nna gaw shinggan hka ja hku nna sha NC Zuphpawng shang lawm lai wa sai hpe mu chye lu ai. KNPP hte kaga uhpung ni mung myit daw ai lam ni nga wa masai re. Grau nna gaw hpu nau Sam Amyu sha ni a SSPC Ningbaw Kaba Se Htin hte kaga Ningbaw Ningla ni hpe Myen Hpyen Asuya wa hku nna rim rawng kau dat ai. Ndai lam gaw, NC hta Amyu sha uhpung ni hku nna, dingbai dingna n jaw na matu sharim dat ai lam mung rai nga ai ngu mu mada ai.

Shanhte Myen Asuya kata hta mung, Amyu sha uhpung ni hte mahku mara kaba ai Gen: Khin Nyut hte shi a MI ni hpe rim rawng kau ai lam mung byin lai wa sai.

ai ti mung, NC ngut ai hpang byin pru wa ai, Mung Up Ninghpang Tara Nhprang hta hpa mung n lawm pru wa ai hta n-ga Munghpawm kata Mungshawa yawng lu la ging ai ahkaw ahkang ni law law hkrat sum taw nga ai hpe mu lu ai re. Grau nna, Munghpawm nga Mungshawa yawng myit mada nga ai "Jet ai Munghpawm Hkrang" n rai mat nga ai hpe mu chye lu nga ga ai re.

Amyu Sha Rawt malan Hpung ni a dat kasa ni hku nna, NC zuphpawng hta shang lawm nga ai Uhpung (13) a ra sharawng ai lam hpe mung, dai NC de tang madun ai lam galaw lai wa masai hpe mu mada lu ai. KIO hku nna mung, NC zuphpawng ngut wa mahka e, NC woi awn hpawng nga ai Myen Hpyen Asuya Ningbaw Than Shwe wa hpang de madi nna, lawng lam (19) tup lawm ai myit ra sumtang laika hpe Mung up Ninghpang Tara hta ka shalawm ya na matu tang madun laiwa sai hpe mu chye lu a i .

Rai ti mung, NC ngut ai hpang byin pru wa ai, Mung Up Ninghpang Tara Nhprang hta hpa mung n lawm pru wa ai hta n-ga Munghpawm kata Mungshawa yawng lu la ging ai ahkaw ahkang ni law law hkrat sum taw nga ai hpe mu lu ai re. Grau nna, Munghpawm nga Mungshawa yawng myit mada nga ai “Jet ai Munghpawm Hkrang” n rai mat nga ai hpe mu chye lu nga ga ai re.

2008 ning may (10) ya hta ka da ngut sai Mung Up Ninghpang Tara Nhprang hpe shawa myit ra madun hpawng (Referendum) galaw dat ai shaloi mung, mungshawa ni a ntsa hta tara rap ra ai hku nna woi awn galaw sa wa ai lam n nga ai sha n-ga, jahkrit shama shagyeng ai ladat ni law law hte ahkaw ahkang pat shingdang ai lam ni hte Mung Up Ninghpang Tara Nhprang hpe “madi shadaw” ai hku nna masu hkalem “Tara Shang” masat kau masai re.

KIO uhpung hku nna gaw, nnan daw hta n shang lawm na re lam chye lu ai raitim, Referendum ni kahtep wa ai sha loi May(8) ya shani gaw KIO magam gun yawng hte shang lawm madi shadaw lai wa sai. Dai ten na, KIO a Ningsap gaw grai shut shai sai ngu mu mada lai wa sai raitim, hpang daw de KIO Ginjaw Salang nkau mi hte bai hkrum jahta wa ai shaloi gaw “KIO shang lawm madi shadaw ai lam n galaw tim, ndai Mung Up Ninghpang tara Nhprang hpe SPDC hku nna shagrin kau na re. Dai re majaw n shang lawm ai sha nga na hta, shang lawm

2009 ning, April shata (28) ya shani gaw KIO myit mada da ai hte byin wa ai lam kaga ga rai taw sai. Hpa majaw nga yang, 2010 ning ralata poi hku nna lung wa na Asuya hte matut nna, “Jet ai Munghpawm gaw de sa wa na matu” bawng ban jahkrup na myit mada nga ai aten e.

nna Myen Hpyen Asuya hte lu la tawn da sai 1994 ning na gap hkat jahkring myit hkrum lam hpe matut shangang shakang sa wa mayu ai re lam” tsun dan ai hta n-ga “KIO hku nna Myen Hpyen Asuya wa hte mung masa tsun bawng ban na matu jahta wa ai shaloi, mungshawa

ralata lam hku nna lung wa ai Asuya hte she bawng ban sa wa mu nga nna, tsun ai lam ni nga ai majaw, Asuya nnan lawan paw pru wa na hpe ra sharawng ai majaw re ai lam” ni tsun dan wa ma ai re.

Dai zawn, KIO hku nna Myen Hpyen Asuya woi awn galaw ai lam ni a kata.

- NC hta shang lawm ai
- Dai NC kaw nna byin pru wa ai Mung Up Ninghpang Tara Nhprang hpe shagrin lawm ai
- Myen Hpyen Asuya hte lu la da sai simsa lam hpe matut shangang shakang tawn da ai.

Ndai lam ni gaw, KIO a mung masa myi hpaw ai lam hte Mung shawa a simsa ngwi pyaw rawt jat lam ni a matu she rai nga ai, ngu hkam la n ngai re.

2009 ning, April shata (28) ya shani gaw KIO myit mada da ai hte byin wa ai lam kaga ga rai taw sai. Hpa majaw nga yang, 2010 ning ralata poi hku nna lung wa na Asuya hte matut nna, “Jet ai Munghpawm gaw de sa wa na matu” bawng ban jahkrup na myit mada nga ai aten e,

Myen Hpyen Asuya hku nna, KIO hpe shanhte Tat- ma- daw kata na hpyen hpung langai mi hku nna hpaw shabawn kau na matu, tsun matsun shadut wa ai lam nga ai re. Dai gaw KIO hpe Myen Mung a Jarit Sin Hpyen Hpung (BGF) hku nna hpaw shabawn kau dat na matu re.

Ndai lam gaw, Jinghpaw Wunpawng Amyu Sha ni hte Jinghpaw Wunpawng Mungdan Sha ni a lata hta gaw de tawn da ai KIO Rawt Malan Hpung hpe Myen Hpyen Dap Asuya hku nna shi a hpyen hpung langai hku hkrang galai kau na matu rai nga ai. Ndai hku tsun ai lam gaw, KIO gaw Jinghpaw Wunpawng Amyu Sha ni hte Jinghpaw Wunpawng Mungdan Sha ni a akyu ara hpe gunhpai makawp maga na matu she rai nga ai. Shanhte Myen Hpyen Dap hte hpa n seng ai ngu mu mada ai.

KIO a myit mang galaw sa wa ai lam ni yawng mung, Jinghpaw Wunpawng Amyu sha ni hte Jinghpaw Wunpawng Mungdan sha ni a akyu ara hpe gun hpai mahkawp maga nga ai re hpe mu chye hkam la lu ai re.

Dai raiyang, Jinghpaw Wunpawng Amyu Sha ni hte, Jinghpaw Wunpawng Mungdan Sha ni, Munghpawm nga Mungshawa yawng a ra sharawng ai lam, Lu ging lu ang ai ahkaw ahkang ni n lu la shi ai ten, KIO gaw kaning rai nna mung, Myen Hpyen Dap a kata de n mai shang mat wa nga ai.

Shing re ai lam ni a majaw KIO hku nna, mungshawa ni hpang de Myen Hpyen Asuya a “Hkrang galai masing” hte seng nna hpaji hpyi wa ai ten hta, laika ka ai wa a dinghku nta masha ni hku nna, “BGF ngu ai mying hte hkrang galai na hte seng nna, ja ja ninghkap ai lam, KIO hte Jinghpaw Wunpawng Mungshawa hpe gin hka kau ai hpe n hkap la lu ai lam” ni hte seng nna, KIO ginjaw de hpaji jaw tang shawn lai wa sai.

Kaga myit su salang ni hku nna ding hkrai hku nna mung, uhpung hku nna mung, mare shawa hku nna mung, Naw ku makam masham uhpung ni hku nna mung, htunghking komiti ni hku nna mung, “KIO hpe BGF hkrang galai na hpe ninghkap ai lam” ni law law nga ai hpe KIO ginjaw salang ni hku nna na chye lu masai.

Dai hpang gaw, KIO a tang shawn ai lam ni hpe n hkap la ai sha n- ga, shadut shingdang ai lam ni law law galaw wa masai re. Nkau shara mi hta Hpyen n-gun jat ai lam, hpaga yum ga pat shingdang ai lam ni hte Manmaw Htunghking Manau hpe pat shingdang wa ai kaw du hkra rai nga ai. Ndai lam ni yawng gaw Myen Hpyen Asuya hku nna, KIO hte Jinghpaw Wunpawng Mungshawa hpe ga garan kau mayu ai lam ni sha rai nga ai.

1948 ning, hta ka lajang ai Paliman Democracy Mung Up Ninghpang Tara hte hpa n seng ai. Dai Paliman Democracy Mung Up Ninghpang Tara kaw pyi gaw, shawng daw de myit hkrum da ai lam law malawng hpe n ka shalawm da ai hta n- ga. English a lata na shanglawt lu yang rai sai, hpang de matut ka jahituk la ga nga nna, dai ten na Amyu Sha Ningbaw Ningla ni hpe masu hkalem kau nhtawm, nhikum n tsup ka shagrin da ai Tara re, ngu mu chye lu ai.

Dai zawn lang hte lang bawng ban sa wa nga ma ai ten, 2010 ning, October (7) ya shani gaw KIO hku nna, Myen Hpyen Asuya hte “Hkrang galai masing” bawng ban jahkrup wa nga ai dingyang e, KIO a madung myit mada tawn da ai “Panglung myit hkrum ga sadi myit matawn hte maren, Jet ai Munghpawm gaw de sa wa mayu ai lam” tang madun dat masai.

“Panglung myit hkrum Gasadi myit matawn” ngu ai hpe laika ka ai wa chye na ai lam gaw 1947 Pang Lung Ga sadi laika garai n ka shi yang,

Myen ningbaw Awng San wa hte Amyu sha Ningbaw Ningla ni a myit jasat hte hkam la ai lam ni, Myit matawn ni hpe tsun mayu ai re, ngu hkam la ai.

1948 ning, hta ka lajang ai Paliman Democracy Mung Up Ninghpang Tara hte hpa n seng ai. Dai Paliman Democracy Mung Up Ninghpang Tara kaw pyi gaw, shawng daw de myit hkrum da ai lam law malawng hpe n ka shalawm da ai hta n-ga, English a lata na shanglawt lu yang rai sai, hpang de matut ka jahtuk la ga nga nna, dai ten na Amyu Sha Ningbaw Ningla ni hpe masu hkalem kau nhtawm, nhkum n tsup ka shagrin da ai Tara re, ngu mu chye lu ai.

Dai re majaw, Jinghpaw Wunpawng Amyu Sha ni hte Jinghpaw Wunpawng Mungshawa a myit mada lam rai nga ai “Jet ai Munghpawm” gaw de sa wa lu na matu, KIO gaw kaning re ai ten hta mi raitim mung masa ningtsap ngang ra ai hte kahkyin gumdin ai Rawt malan Uhpung langai mi rai ra ai ngu n-gun jaw let, hpungdim dat nngai.

Yawng hpe hkungga let,

Padang len

May Day Lamang

KWAT – Migrant Program kawn woi awn let 2010 ning a May Day hpe Chiangmai mare hta galaw la lu sai. May Day gaw mu galaw ai masha yawng a masat n htoi re ai hte maren Chiangmai mare hta mu galaw nga ai Wunpawng sha ni marai 24 ndai lamang hta sa du shang lawm ai.

Ndai lamang gaw May Day a lachyum, byin pru wa ai lam labau ni hpe myit dum chye na lu na matu hte mu galaw ai masha ahkaw ahkang hpe nga ai hte maren lu hkam sha jai lang chye na matu yaw shada let galaw ai lam rai nga ai.

Katsi pyaw ai hka hkingau hta May Day masat n htoi hpe ginsup ai lam, kumhpa shagrau ai lam ni hte hpawn galaw lu sai

**Ka ai,
Jessica – N Hkum**

Hkyen Lajang Ai Lam

Dai ni, anhte Jinghpaw Wunpawng sha ni gaw prat masa, mung masa, sut masa lam ni a majaw maigan mungdan de hpaji, sutgan htre kaga mai kaja ai ahkaw ahkang ni hpe tam hkawm nga ai ten rai nga ai. Ndai zawn kaga maigan mungdan de bu hkawm shakut shaja na matu, myit dawdan let galaw sa wa sai rai yang hkyen lajang ra ai lam ni law law nga ai hpe n dum ai hpu nau ni mung naw nga nga ga ai.

Ahkyak dik ai hkyen lajang na lam hpe malap ai a majaw, maigan mungdan hta n byin ging ai sha, ruyak jam jau hkrum sha ai hpu nau ni law law rai nga ai. Hpu nau ni jam jau hkrum nga ai hpe mu mada ai majaw. dang di ai made garum shingtau ai lam lu galaw na matu yaw shada let, Jinghpaw Wunpawng AMyu Shayi Hpung (Thai Mungdan) kaw nna “Migrant Program” ngu ai Ga baw hte Thai mungdan Chiang Mai mare kaba kaw, mu galaw na matu sa du nna mayak mahkak hkrum nga ai myusha ni hpe garum shingtau lam madun la na matu hpaw tawn let, garum shingtau la nga saga ai.

Migrant Program hta madung shamu shamawt nga ai lam ni gaw lawu de na hte maren rai nga ai.

a. Hkring Sa Ginra (Drop in Center)

Thai mungdan kaw du nna, machyi makaw hkrum ai hte nga sahra n lu ai myu shayi ni, lani mi bungli hkring ten lu tim sa yup sa hkring sa na shara n lu ai myu shayi ni, mu galaw na matu du sa ai raitim mu n lu shi ai laman nga shara n lu ai myu shayi ni, mu galaw nga ai ni bungli n lu mat ai ten bungli nnan bai tam la nga ai laman hta nga shara n lu ai myu shayi ni, ndai hkring sa ginra hta e lani mi kaw nna bat 3 du hkra sa du hkring sa mai ai.

b. Laika Hti Hting Nu (Library)

Laika hti hting nu gaw, hkring sa ginra kata hta hpaw da ai. Myen mungdan kaw na magazines a myu myu, hkamja lam hte seng ai laika ni hte, kaga mai kaja ai laika ni law law nga ai. Sa mai shap hti ai.

c. Hkrumzup bawngban hpawng (Migrant Exchange)

Ndai bawngban hpawng gaw shata mi hta kalang Chiang Mai kaw mu galaw nga ai myu sha ni (Myu shayi/ Myu shadang) marai 25-30 daram hkring sa grinra hta hkrum let akyu rawng ai lam Ga baw langai hpe jawm bawng ban hkaja ai lam, tinang a mahkrum madup ni hpe, manang ni hpe garan gachyan ai lam rai nga ai. Myit lawm ai ni kadai mung sa mai shang lawm ai.

e. Sharin hpawng ni

- i. Atsam sharawt sharin hpawng
- ii. Shanghai Shaprat hkamja lam sharin hpawng
- iii. Computer (ya ten hta computer sharin ya nga ai)
- iv. English (**June,2010 hta hpaw hpang na**)
- v/ Thai ga (**June,2010 hta hpaw hpang na**)

Lhta na hte maren Thai mungdan Chiang Mai mare kaba hta mu galaw nga ai Jinghpaw Wunpawng sha ni hpe dang di ai made garum shingtau atsam sharawt ya ai hte, hpaji jaw ai lam ni galaw nga ai hta n - ga mu bungli lu na matu mung matut ya nga ai. Bungli shang ai shaloi ti nang lu ang ai ahkaw ahkang ni hpe hpyi shawn na lam hte, kaga ra ai chye ging ai Thai mungdan a tara ni hpe mung, matsun shana ya ga ai.

Family planning hte seng ai lam tsi mawan ni hte, dum nta kata kaw lang ra ai tsi mawan ni hpe mung, dep hkap ai shara shagu hta garan let hpaji jaw ai lam ni hpe galaw ga ai.

Ndai lamang ni gaw, Thai mungdan hta sa du shakut shaja nga ai laman tsawra ai Jinghpaw Wunpawng sha ni yak hkak hkrum ai ten hta, madi shadaw lu u ga hte myu sha ni a shawng lam hta akyu rawng jai lang lu ai hpaji ni rai u ga ngu myit mada let, shakut nga ai lam hpe Jinghpaw Wunpawng Myu Shayi Hpung Thai Mungdan, amu bungli lahkying langai rai nga ai "Migrant Program" kaw nna, shana shabra dat ai re.

Matut Mahkai Email: mpkawt@gmail.com

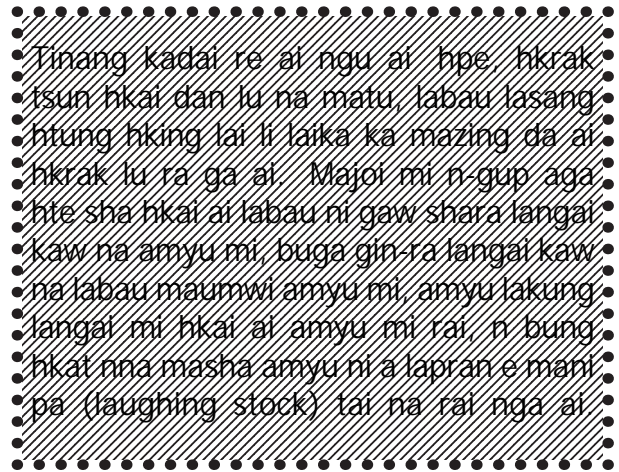
**Ka ai,
Jessica Nhkum**

TINANG LABAU TINANG KA

Anhte Jinghpaw Wunpawng sha ni hpe hpu nau Sam (Tai Yai) amyumasha ni gaw **Hkang** ngu nna shamyng ma ai. Lachyum gaw karing karang bum masha ni ngu ai rai nga ai. Miwa ni gaw **Shan Htuk** ngu shamyng ma ai. Dai mung grai kaja ai lachyum n rai. Masha chyazai ni ngu ai sha rai nga ai. Hpu nau Myen (Bamah) amyumasha ni gaw **Ka-Chin** ngu shamyng ma ai. Nkau mi lachyum byan ai gaw grai ka mayu sharawng ai amyumashi, manau htawng ka hte ka manawt ai lam hpe grai kut ai amyumashi ni ngu ai lachyum pru ai. Dai majaw, ndai amyumasha ni hpe gumhpraw loi loi shaw nna poi galaw ya, **Pyi Htaung Tsu** poi hkan htawng ka sa ka lawm shangun rai, shalen abawk myit shapyaw ya nna, up sha kau yang grai kabu chyeju dum ai amyumashi ni ngu mu mada ai rai nga ai. Jinghpaw myitsu nkau mi tsun ai hku nga yang, Inglik du ni ya na Jinghpaw mungdaw Mogaung mare de du yang, Jinghpaw htinggaw mi hte sa hkrum ai. Nanhte kadai ni rai myit ni? ngu nna ga byan ai masha hku nna san yang, Ga Hkyeng ni rai ga ai ngu htan ma ai da.

Dai hpe shan hpraw wa ga n brat ai majaw **Ka-Khyeng** amyumasha ni ngu ka matsing mat wa sai da. Sinna mung na Inglik hte American masha ni a na hta K hte G maren sha zawn na nna, n chye ginhka ai hku rai nga ai. Dai majaw Ola Hanson ka shalat ai Jinghpaw laika hta Ganu Gawa ngu na hpe Kanu Kawa, Gashu Gasha ngu na hpe Kashu Kasha, Garai Gasang ngu na hpe Karai Kasang, nga nna ka shalat da ya sai rai nga ai. Dai **Ka-Khyeng** ngu ai hpe Myen ni ga n brat ai majaw **Kachin** ngu nsen shapraw ai kaw na dai ni mateng Kachin mying lu mat ai rai nga ai. Jinghpaw myitsu nkau mi gaw Kachin ngu ai hpe, Kahkyin Gumdin ai amyumasha ni re ai majaw, Kahkyin amyumashi ni ngu ai kaw na **Kachin** byin wa ai nga ma ai.

Tinang kadai re ai ngu ai hpe hkrak tsun hkai dan lu na matu, labau lasang htung hking lai li laika ka mazing da ai hkrak lu ra ga ai. Majoi mi n gup aga hte sha hkai ai labau ni gaw shara langai kaw na amyumashi, buga gin-ra langai kaw na labau maumwi amyumashi, amyumashi lakung langai mi hkai ai amyumashi rai, n bung hkai nna masha amyumashi ni a lapran e mani pa (laughing stock) lai na rai nga ai.

Hpa mi rai rai, Jinghpaw Wunpawng amyumashi ni dai ni du hkra n si n mat, kaga amyumashi ni a lapran e mungdaw mungdan buga lu nna, asak naw hkrung nga ai gaw Karai Kasang a chyeju rai nga ai. Rai yang moi nga lai wa sai zawn, majoi shig-ra de bai nhtang wa mung n mai sai rai. Tinang a buga hta sha yawng hpawng majaw nga nna sinat lang ai ni a npu e yawng jawm hkam mana sha nga nna mung, shawng lam de grai wa rawt kaba na lam mi n mu. Maigan de hkum sa mu ngu tim, Jinghpaw Wunpawng sha ni yu hkrat wa ai ginru ginsa gaw, mali hka nu lwi ai zawn, jahkring da mai ai baw n rai. Buga de bai nhtang wa marit ngu yang shara yen ya na kun? ngu ai ga san hpe kaning ngu htai na rai? re ai majaw, buga sin ai ni sin, mungkan de majen je ai ni je rai ra sai aten du wa sai rai nga ai. Ning rai masha amyumashi ni a lapran e du mat wa ai Jinghpaw Wunpawng sha nkau mi gaw, tinang a myu ga shaga na pyi hkrit hkrit, Jinghpaw ga hkum ga mu she ngu yang, nga nna ginhtim dingyang, raitim myu tsaw mung tsaw ga gaw n shayawm rai nga ma ai.

Masha amyuni a lapran e nanhte kadai ni rai myit ni? kanang na du sa wa ai rai myit ni? ngu hkap san yang, tinang a ginru ginsa labau hpe hkrak tsun dan lu ra ai. Majoi mi hpun tsat wa tsat nga pra nna law wa ai amyuni n re, moi kaw na tinang a Du Salang hte hkrak, buga hkrak lu ai amyuni masha ni re ai lam tsun dan lu ra ai. Ngai kade kasha mung n re, ngu yang kanu kawa n lu ai n-gyi ma (people with no identity) hku hkap mu mada nna, gara zuphpawng hta mung tinang amyuni a kasa tai nna, dung lawm lu na n rai.

Tinang kadai re ai ngu ai hpe, hkrak tsun hkai dan lu na matu, labau lasang htung hking lai li laika ka mazing da ai hkrak lu ra ga ai. Majoi mi n-gup aga hte sha hkai ai labau ni gaw shara langai kaw na amyuni mi, buga gin-ra langai kaw na labau maumwi amyuni mi, amyuni lakung langai mi hkai ai amyuni mi rai, n bung hkat nna masha amyuni a lapran e mani hpa (laughing stock) tai na rai nga ai.

Dai majaw tinang a amyuni htung hking labau ni hpe laika hte hkrak(Documentation) ka matsing nna, laika buk (Reference books) ni dip shapraw da ra nga ai.

Tinang amyuni sha ni labau hpe tinang nan n ka mazing da yang htawm hpang de gaw anhte n-gup hte hkai ai maumwi(oral history) mat mat nna, masha amyuni ka ai anhte a labau laika ni sha ngam nga na rai nga ai. Ga shadawn Dr Ola Hanson ka ai The Kachins: Their Customs and Traditions laika buk, Jau Gillote ka ai The Kachins hte kaga maigan masha ni ka ai anhte a labau gaw shinggan masha e mu mada ai hku ka da ai labau (Objective History) sha rai nga ai. Myen amyuni masha ni ka da ai Jinghpaw Wunpawng sha ni a htung hking hte labau ni mung, Myen amyuni a mu mada ai jut hku ka da ai laika ni sha rai nga ai. Ndai zawn shinggan masha ni ka ai anhte a labau htung hking laika ni gaw, shanhte na ra ai lam ni sha ka shalawm

nna, shanhte n na ra ai lam ni hpe jahkrat ngam da na rai nga ai. Anhte myuni sha ni a labau htung hking, myit masa ni hpe anhte amyuni sha ni nan ka ai (subjective History) hta grau jaw grau teng ai labau laika n nga sai. Moi gaw anhte amyuni sha ni laika n lu ai.

Shan hpyi laika ju sha kau ai ngu ai mau mwi gaw lu la sai, manu dan ai arai hpe n-gawn n sawn di nna, shamat kau ai ngu ai lachyum rai nga ai. Ya Jinghpaw, Rawang, Lisu, Lachid, Zaiwa, LhaoVo, Nung, NgoChang Wunpawng amyuni sha ni laika lu shajang sai. Tianang a labau hpe tinang n ka mazing da yang htawm hpang de anhte a kashu kasha, shu mashi shu masha ni a prat hta tinang labau, htung hking, aga, laili laika, hte lu la da sai mungdaw mungdan buga du hkra bai shamat sha kau nna, n teng tim masha ni ka da ya ai anhte a labau ni sha ngam mat na tsang ra ai.

Ya ten hta amyuni lakung shagu Lahtaw Lawhkum ni a labau, Labang ni a lakung labau, Marip ni a lakung lama ni a labau, Hkashu hkasha, Kareng pyeng tingsa, Minji Minla, Udi Chyang Maja, Nhkum Lamai, Maru Tangbau, Zaiwa, Lachid, NgoChang amyuni shagu, tinang a labau tinang ka wa ai hpe mu lu ai majaw, kabu shara rai nga ai.

Dai hta grau nna gaw, Jinghpaw ni hkai ai Sumpra bum, Danai, Manmaw, Mungmyit Sinli shara shagu hkan na labau, Joiwa dumsa ga ni hta rawng ai anhte amyuni sha ni a labau ni, LhaoVo, Lachid, Zaiwa, Rawang amyuni sha ni hkai ai labau ni hpe dingyang ka jahkrat shing daw dan ra sai. Ya prat na Labau Hpaji MA in History, PhD in History sharin awng la ai Jinghpaw Wunpawng shayi shadang sha ni anhte a labau gara prat gaw BC gara shaning daram rai na, Labau gara prat gaw AD galoi rai na ngu ai hpe hkap hkrak mungkan madang hku hkap la nna, shamyet shanat ai laika(Reference books) byin hkra ka shapraw

ra sai. Shaloi anhte a kaji kawoi ni ya na
Jinghpaw Wunpawng buga hta lup hka htu

hkra rai nna, Mali hku majoi, Chyai hku
majoi, Hkrang hku majoi hta hpawng de wa ai
prat, India mung hta kadai hkawhkam prat rai
na, Miwa mung hta kadai hkawhkam prat rai
na, Sam mung hte lawu ga Mon mungdan ni
hta kadai hkawhkam up ai prat rai na, Myen
amyu masha ni kadai hkawhkam up ai ten rai
na(Pagan Dynasty kun?, Kungbaung Dynasty

kun?, Nyaung-Yan Dynasty kun?) ngu ai hpe,
asan pra pra mu mada lu na rai nga ai.

Miwa hkawhkam ni hte galoi kaw nna, gara
hku kanawn mazum wa ai lam(Jingghpaw Du
wa Baren numraw Kai hpe la ai shaloi, Baren
sama hkoi hkra kaning di hkrut tim n tsai n
mat ai majaw h pang jahtum, kumba lap hte
kashin yang she tsai nna, num nnan kumba
shalai ai htung hking hkan sa wa ai gaw, Miwa
Du kasha Baren shayi hpe la ai ngu ai labau
kaw na sa ai rai nga ai),

Myen Asuya a lak htak hta mungdan Sumtsan
Salang(Ambassadors) san da hkrum ai
Du myitsu ni, hpyen dap Up tai lai wa sai
Jinghpaw Du kaba ni, Brigadier, Colonel,
madang arawng aya lu lai wa sai ni a labau
lamang ni hpe, teng ai hku anhte nan ka
mazing da lu ai shani gaw,

Sam ni hte galoi kaw nna, gara hku kanawn
sa wa ai lam, Sam mung de Kachin Sub-state
gara hku mying wa ai lam, Myen Hkawhkam
ni hte galoi kaw nna gara hku matut mahkai
wa ai lam, Myen Hkawhkam a hpyen dap ni
Manipur, Assam(AhThan-Kathe) mung de
majan sa gasat yang Hugawng Danai hku lai
ai majaw, Hugawng Danai ga Jinghpaw Bukda
Nawku ai ni gara hku nga wa ai lam, Inglik
Asuya hte galoi kaw na hku hkau kanawn
mazum nna, Inglik hpyen la hpyen Du tai ai
lam,

No. I mungkan majan hte No. II mungkan
majan hta anhte a kaji kawa ni gade daram
magrau grang ai hku gasat lai wa sai lam ni,
ya na Myen Asuya a lak htak hta mungdan
Sumtsan Salang(Ambassadors) san da hkrum
ai Du myitsu ni, hpyen dap Up tai lai wa sai
Jinghpaw Du kaba ni, Brigadier, Colonel,
madang arawng aya lu lai wa sai ni a labau
lamang ni hpe, teng ai hku anhte nan ka
mazing da lu ai shani gaw, mungkan ntsa e
Jinghpaw Wunpawng sha ni a lam (self-
identity) dan dawng wa nna, myi man pa na
rai nga ai.

**Ka ai,
Dr. KhaLum**

“Daru Magam Rawng ai Myu Shayi Ni”

Indira Gandhi

Indira Gandhi

Indira Gandhi gaw (1917-1984) Hkring Mang Daju (Prime shingtai rai nga ai. Indira Gandhi gaw India mungkan a Hkring Mang Daju magam bungli hpe numdaw masum (1966 – 1977) du hkra matut manoi gun hpai sai. Dai hpang 1980 ning kawn numdaw 4 ngu na magam bungli hpe gun hpai nga ai aten 1984 ning October shata 31 ya shani shi hpe gyam sat kau hkrum sai.

India mungdan a shawng ningnan na Minister) Jawaharlal Nehru a kasha

Shi gaw India mungdan a shawng ningnan na myu shayi Hkraing Mang Daju rai nna, daini du hkra India mung hta myu shayi hkring mang daju magam gun gaw shi hkrai sha naw rai nga ai. Shi a ngang kang ai mung masa shara hta 16 ning woi awn wa ai hpe shagrau ai hku nna shi hpe “India a hpri shayi” (Iron Lady of India) ngu nna shaga ma ai.

Sirimavo Ratwatle Dias Bandaranaike

S.R.D.B (1916 – 2000) gaw Sri Lanka a mung masa ninghkring langai rai nna mungkan hta shawng ningnan na myu shayi Hkring Mang Daju (Prime Minister) rai nga ai. Shi gaw Sri Lanka a shawn na Hkring Mang Daju rai nga ai 1959 ning hta gyam sat kau hkrum ai, Solomon Bandaranike a gai da rai nga ai. Bai nna shi a kasha, num kasha Chandrika Kumaratunga mung 1994 ning hta Sri Lanka mungdan a nambat masum ngu na myu shayi Gumsan Magam (President) byin lai wa sai. Shi a kasha la kasha Anura Bandaranaike gaw nambat mali ngu na mung bawng rap daw a tsun shaga a hkang lu ai wa hte shawng na rap daw a Hkring Mang Daju byin wa sai re.

Sirimavo Ratwatte Dias Bandaranaike

Sirimavo gaw Sri Lanka Awm dawm mung masa hpung hpe woi awn ai the Hkring Mang Daju magam bungli hpe aten ladaw masum 1960 – 1965 ning, 1970 – 1977 ning hte 1994 – 2000 ning du hkra gumhpai lai wa sai. Shi a woi awn ai 40 ning ladaw hta mung masa lam ni the shinggyim wuhpung wuhpawng hta grai shingkang shingwang nga lai wa sai.

Marie Curie

Marie Curie (1867 – 1934) gaw Poland mungdan kaw shangai ai French dat jasat hpaji the hkrang jasat hpaji hta kung kyang ai ninghkring (French Chemist and Physicist) langai re. Shi gaw radium the polonium hpe sawk sagawn lu ai magma bungle a majaw 1903 ning hta shi a ningrum ningtau wa hte ginrun nna Nobel hkrang jasat masat kumhpa (Nobel Prize in Physics) hpe shagrau hkrum sai. Bai nna 1911 ning hta radium-isolation mabyin a matu Nobel dat jasat masat kumhpa (Novel Prize in Chemistry) hpe shagrau hkrum sai re.

Shi gaw shawng nnan na Nobel shagrau kumhpa lahkawng lu ai wa rai nna, Paris Dakasu kaw magam gun wa ai shawng ning nan na myu shayi Sara ning hkring (professor) mung rai nga ai.

Mother Teresa

Mother Teresa (1910 -1997) gaw Albanian Catholic mama, India mung chying sha langai rai nga ai. Shi gaw 1950 ning hta garum ning tum sasana hpung (Missionaries of Charity) ngu ai wuhpung hpe gaw de da sai. 1979 ning hta Nobel simsa masat dingsat kumhpa (Nobel Peace Prize) hpe shagrau hkrum ai wa rai nga ai. Shi gaw shi a prat ting hpe India mungdan na matsan dik htum ai ni hpe garum ai lam hta myit masin yawng hte ap nawng let galaw lai wa sai re. Dai majaw shi hpe chyoi pra mying “Saint of the Gutters” ngu nna shagrau hkrum sai.

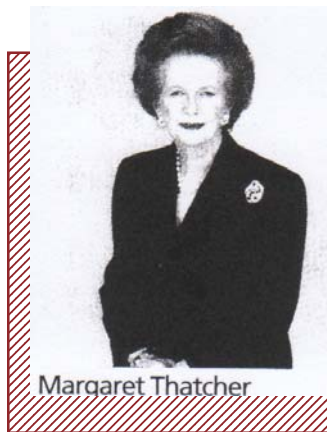
Mother Teresa tsun ai, ndai garum ning tum sasana hpung a yaw shada pandang gaw “Kaw si hpang gara ai ni, singgu krin ni, dum nta n lu ai ni, lagaw lata daw hten ai ni, myi n mu ai ni hte mang gang kap ai n dai zawn re, kadai ni mung n tsawra, n yu lakawn ai hte wuhpung wuhpawng kaw na masha shagu koi kau hkrum ai, masha ni hpe yu lakawn na matu” rai nga ai. 1962 ning hta India asuya gaw shi a mungdan masha ni hpe daw jau ap nawng ai magam bungli a majaw Mother Teresa hpe “the Lord of the Lotus” ngu nna shi hpe shaga shagrau hkrum sai. 1992 ninghta UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) kumhpa hpe mung kalang bai shagrau hkrum sai.

Margaret Thatcher

Margaret Thatcher (1925) gaw Kingdom mungdan hkring mang daju hpe gun hpai wai sai sha n-ga dai myit hpung (Conservative Party) hpe hkra woi awn ning baw wa sai. Shi

United Kingdom mungdan a mungdan labau hta mung myu shayi hkrum ai shawng ning nan na myu ai lai kyang hte mung masa myit hpri shayi “ (Iron Lady) ngu nna shaga ma ai.

1979 kawn 1990 du hkra United (Prime Minister) magam bungli mungdan a mungding myu tsaw 1975 ning kawn 1990 ning du gaw

labau hta sha n-ga, Europe hkring mang daju a ya lata shayi rai nga ai. Shi angang kang masin lai len a majaw shi hpe “

Soong Ching-Ling

Soong Ching- Ling (1893-1981) gaw mying gumhkawng ai mung masa ninghkring hte rawt malan ai wa rai nga ai. Shi gaw Miwa gumsan Mungdan a Gumsan Magam malai(Vice-President), Standing Committee of the National People’s Congress (SCNP) hte Chinese People’s Political Consultative Conference (CPPCC) a Ting Nyang Up malai magam hpe gun hpai lai wa sai.

Soong Ching-ling

Soong gaw shi a prat hpe Miwa myu shayi hte ma ni arawt jat galu kaba lam a matu ap nawng lai wa sai. Shi gaw Mungkan Simsa Mungbawng hpung (World Peace Council) a ning baw hku nna 1950 hta lata hkrum sai. Bai nna 1952 ning hta Asia hte Pacific ginra a Simsa lam mungbawng zuphpawng hpung a ningbaw lit hpe mung gun hpai sai.

Shi gaw mungdan shara shagu a shamu shamawt lam hta shinggyim nga pra rawt jat lam (Social Progress), ngwi pyaw hkam kaja lam (Well Being) hte mungkan simsa lam ni a matu grai shang lawm garum gunhpai wa sai. Soong hpe mungkan kawn ‘20th century hta na ram dik htum myu shayi langai’ ngu hkap la masat hkrum sai.

Ogata Sadako

Ogata Sadako (1927) gaw Japan sumtsan kasa, hpaji ninghkrin hte uphkang hpareng ai wa rai nga ai. Shi gaw tsinyam hkrum masha ni hpe garum ai United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) kaw January 1991- December 2000 du hkra magam gun lai wa sai. Shi a magam bungli gaw tsinyam hkrum masha ni hpe makawp maga lam, bungli, hpaji hte shingbyi shara ni hpe lawan ladan garum ya ai lam ni rai nga ai. Dai sha n-ga tsinyam hkrum masha ni shanhte a mungdan de bai wa ai lam, shinggyim wuhpawng hta zinhum ya ai lam the, kaga mungdan de nga shara bai lajang ya ai lam ni re.

Shi a 10 ning laman hta tsa, hkying kaba tsinyam hkrum masha ni hpe garum ai lam, shakut shaja ai a marang e shi UN, garum ningtum jaw ai hte hkap la ai mungdan ni kawm hkungga lara shagrau sha-a ai hpe hkrum ai myu shayi rai nga ai. 1995 ning hta simsa lam shagrau kumhpa "the Felix Houphouet-Boigny Peace Prize" hte "the Philadelphia Liberty Medal" hpe shagrau hkrum sai re.

Yelena Vladimirovna Kondakova

1989 ning hta Russia masha jak shagan ninghkring (Cosmonaut). Yelena Bladimirova Kondakova (1957) gaw jak shagan ning hkring langai hku na lata la ai hkrum sai. Shi gaw nambat masum ngu na jak shagan

ninghkring lamu gang bang (space) de hkawm sa ai hte, shawng ning nan na lamu gang bang de pyen hkawm ai myu shayi rai nga ai. Shi a shawng ning nan na hkrun lam gaw Soyuz Tm-20 rocket hta, ninghkring manang la lahkawng hte rau October 4, 1994 ning hta hkawm sa nna nhtoi 169 tup lamu gang bang dabang hta nga ai ai hpang mungkan de March 22, 1990 hta bai du wa sai. April 12, 1995 ning hta Russian mungdan a gumsan magam Boris Yeltsin kawm "Russian Kalinyin gundin mungdan a share ninghkring" ngu masat shagrau ai hkrum sai.

Mairead Corrigan

Mairead Corrigan gaw Irish shinggyim nga pra lam hta atsam dat ai wa (Irish Social activist) rai nna 1976 ning hta Betty Williams hte Ciaran McKeown ni hte rau “Community of the Peace People” ngu ai hpung hpe gaw de da ai wa rai nga ai. Corrigan gaw Williams the rau 1976 ning hta Nobel simsa masat shagrau kumhpa hpe hkap la lu sai. Ndai kumhpa la ai ten hta shi gaw asak 32 ning sha naw rai nna, Nobel kumhpa shagrau hkrum ai ni hta na asak kaji dik htum rai nga ai.

2006 ning hta “The Nobel Women’s Initiative” ngu ai wuhpung hpe kaga Nobel kumhpa shagrau hkrum ai myu shayi ni rai nga ai Williams, Shirin Ebadi, Wangari Maattai, Jody Williams hte Rigoberta Menchu Tum ni hte rau hpaw hpang da sai rai. Yaw shada lam gaw mungkan shara shagu hta myu shayi ni a ahkaw ahkang hpe madi shadaw atsam jat sa wa na lam rai nga ai.

**Ga gale ai,
Seng Zami**

Laika Ngau Shaga Laika

Anhte Jinghpaw Wunpawng Amyu Shayi Hpung Thai Mungdan (KWAT) kaw nna Shayi Shanani Newsletter hpe July to Sep, 2010 hta vol. 12 hpe kalang mi bai shapraw na ga ai majaw lawu na ga baw ni hte maren laika ngau ni hpe (jinghpaw/ myen/ english) manu ai hku, laika man lahkawng hta njan ai sha ka nhtawm lawu na hkring dat hte maren shagun dat ya na matu saw shaga dat ga ai.

Ga baw ni:

- Amyu Shayi hte seng ai lam (Shamu Shamawt lam/ Mung masa / Gahkyin Gumdin lam / Simsa Lam)
- Ningbaw Ningla kaja
- Hpaji hparat lam
- Hkamja lam
- Mungkan pratdep chye tawn ra ai lam
- Kasi kaja / ningtawn ai ni a lam
- Rap ra ahkaw ahkang
- Htunghking hte seng ai
- Maumwi / ga shagawp / ga malai / mani hpa / cartoon
- Lak lai shai ai / Mau hpa lam ni
- Mahkau grup yin (enviroment) makawp maga lam
- San / htai lamang

Yawng hpe grai chyeju kaba sai.

Myu Sha Lam Yan Hta,

Kachin Women's Association Thailand (KWAT)

Matut mahkai hkringdat:

Kachin Women's Association Thailand
G.P.O Box 415
Chiang Mai 50000, Thailand

Email: kwatpublication@gmail.com

Published by

Kachin Women's Association Thailand

Contact

P.O.Box 415 , Chiang Mai, 50000, Thailand

Mobile: ++ 66 89 757 9892

Tel/ Fax : ++ 66 53 248 797

Email: kwat@loxinfo.co.th